

Ю. О. Костюніна

Донецька обласна державна адміністрація, м. Краматорськ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Надано характеристику специфічних рис управління освітою в сучасній Україні за умов воєнного стану. Визначено та описано такі ключові риси: гарантування фізичної безпеки освітньої інфраструктури, учням та вчителям, що може включати впровадження протоколів безпеки, встановлення безпечних транспортних маршрутів і координацію з місцевою владою та силами безпеки для створення безпечного середовища для навчання, облаштування бомбосховищ чи безпечних місць; надання тимчасових навчальних приміщень; зміна функціоналу закладів освіти, які в умовах війни є інструментом психосоціальної підтримки; підтримка вчителів та підготовка їх до виконання розширених функцій і зміни змісту освіти; гнучкі підходи до освіти, такі як програми дистанційного навчання, мобільні школи або програми пришвидшеного навчання, розроблення та впровадження механізмів визнання результатів навчання тощо; гуманітарна допомога та міжнародна підтримка, розширення суб'єктів управління освітою; реінтеграція та освітня реформа.

Також розглянуто особливості міжвідомчої взаємодії органів влади, місцевого самоврядування, закладів освіти, міжнародних урядових та неурядових організацій щодо гарантування здобувачам права на освіту, а вчителям – права на саморозвиток в умовах воєнного стану.

Ключові слова: управління освітою; освітня політика; органи державної влади; воєнний стан; Україна; заклади освіти; доступність права на освіту.

Вступ

Серед жахів, жорстокості і прямих небезпек війни, яка може тривати роками, система освіти – її організаційне та інституційне забезпечення, зміст, засоби, учні та викладачі є дуже вразливими. На жаль, в Україні ми спостерігаємо ситуацію, коли навчальні заклади знищені та покинуті, після вивільнення територій – пограбовані, вчителі виїхали в іншу місцевість, а що найгірше вбиті, на окупованих територіях вченим та вчителям погрожують, учням не дають ходити до школи чи навпаки – примушують ходити до освітніх установ та навчатися за тими освітніми програмами, за якими вони не хочуть навчатися. І це тільки зовнішня, матеріальна сторона негативних трансформацій в освіті.

Ще є змістовна сторона та відкладені наслідки, які в довгостроковій перспективі є не менш важливими. Коли здобувачів освіти, викладачів і науковців позбавляють права на освіту, саморозвиток, обмежують їх доступ до цих прав, вони позбавляються перспектив. Перспектив розвитку позбавляється ця громада, регіон, вся країна. Базовим принципом сучасного суспільства є те, що кожна людина у світі (в кожній країні в мирний час, під час небезпеки та збройного конфлікту) має право на освіту і, що важливо – на якісну освіту. Існує велика кількість норм міжнародного права, які стосуються права на освіту та її захисту, існує національне законодавство, яке також регулює вимоги до надання доступу до якісної освіти під час війн. Але відповідальність за ре-

алізацію вказаних вимог та стандартів, їх інституційне, фінансове, регулятивне, інформаційне, кадрове, безпечове забезпечення тощо несе держава та система органів влади в ній.

Таке потужне випробування для всього народу України, як війна та окупація частини території, вносить зміни до інституційних форм та змістовного наповнення освіти.

Мета дослідження – здійснити спробу проаналізувати особливості управління освітою в умовах воєнного стану. Відповідно до мети завданнями дослідження є: охарактеризувати зміни в системі освіти з моменту введення воєнного стану з погляду забезпечення державою права на освіту; визначити можливі управлінські механізми задля забезпечення доступу до якісної освіти під час війни.

Предмет дослідження – специфічні риси в процесах управління освітою за умов воєнного стану.

Методи та інформаційна база дослідження. У дослідженні використано різноманітні джерела інформації, ключовими з яких є нормативно-правові документи Кабінету міністрів України, накази та рекомендації Міністерства освіти і науки України, відомості Національного агентства України з питань державної служби, інтерактивні карти обліку втрат і пошкоджень тощо, також проаналізовано аналітичні доповіді таких авторитетних неурядових асоціацій, як Гельсенська Спілка Прав Людини, профспілка працівників освіти і науки України тощо.

Інформація про авторів:

Костюніна Юлія Олександрівна, заступник Голови Донецької обласної державної адміністрації;

Email: kostjunina.jul@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-2291-3126>

Цитування за ДСТУ: Костюніна Ю. О. Особливості управління освітою в умовах воєнного стану. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 1/2(74/75). Львів: НЛТУ України, 2023. С. 42–46.

Citation APA: Kostyunina, Yu. O. (2023). Education management features under the martial law. *Efficiency of public administration*, 1/2(74/75), 42–46. <https://doi.org/10.36930/507407>

Для опрацювання зазначених джерел застосовували такі методи наукового дослідження: пошук інформації; аналіз та систематизація; метод проблемного пошуку (визначення проблемних питань, суперечностей та прогалин); порівняння; синтез; ранжування матеріалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З моменту початку військових дій в Україні у 2014 р. до теми управління освітою за умов військового конфлікту почали звертатися українські науковці з педагогіки, управління, права тощо. Всесвітня пандемія Covid-19 спонукала до розробок за напрямом доступу та якості освіти в умовах кризи. З 2022 р. дослідження особливостей управління освітою активізувалися саме через масштабність військових дій, фізичних руйнувань освітньої інфраструктури, масового виїзду учнів і вчителів, а також правової специфіки проголошення воєнного стану. Особливості управління закладами освіти за умов криз та воєнних дій за останні роки висвітлено у дослідженнях О. Мармази, Т. Суценко, Н. Бібік, В. Маслова, Н. Протасової та інших, які зауважують на постійному оновленні, розширенні функціонального складу діяльності управління в цій сфері, запроваджуються нові управлінські технології. Оскільки йдеться управління освітою за умов воєнного стану, вважаємо за доцільне акцентувати на дослідженнях, які пов'язані з антикризовим та ситуаційним управлінням освітою на первинній ланці. Цю тематику розробляють українські (І. Коляденко, Т. Сорочан, І. Усік та інші) і зарубіжні вчені (І. Ансофф, М. Арлоу, Р. Карп-Хілл та ін.). За останній рік низку досліджень щодо управління освітою в умовах воєнного стану здійснили фахівці Л. Вознюк, О. Доброгорський (з позицій публічного управління), Н. Мезенцева (з юридичної точки зору), М.П. Ортега (з позиції міжнародних стандартів забезпечення права на освіту за умов війни) тощо.

Незважаючи на увагу з боку українських і зарубіжних науковців проблематика управління освітою в умовах воєнного стану в Україні тільки розвивається, тому є багато невирішених питань, а постійні зміни у військовій ситуації додають нових площин для осмислення. У цьому дослідженні спробуємо визначити специфічні риси в процесах управління освітою в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням одержаних результатів

Гарантування права на освіту під час війни є критичним питанням, яке потребує особливої уваги та узгоджених зусиль різних суб'єктів влади та суспільства. Хоча збройні конфлікти створюють значні проблеми для забезпечення безперервної освіти, дуже важливо віддавати пріоритет праву на освіту як для дітей, так і для дорослих, навіть під час війни. Ми не будемо зараз звертатися до міжнародної правової бази, оскільки вона містить загальні вимоги до освіти, забезпечення права на освіту та управління закладами освіти. До того ж варто нагадати, що країна-агресор не дотримується міжнародних вимог, зокрема і гуманітарного права, в частині заборони стріляти по закладах освіти, приміщеннях, де зібралися діти тощо. Ще на початку повномасштабного вторгнення було створено інтерактивний графік, який в режимі реального часу рахує руйнування освітньої інфраструктури агресором. На момент написання статті 3328 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 265 з них зруйновано повністю [6].

Захист навчальних закладів під час війни – це завжди болюча тема – сторони, залучені у збройні конфлікти, повинні поважати та захищати навчальні заклади, враховуючи школи, університети та інші навчальні заклади. Ці місця варто вважати нейтральними зонами та охороняти від нападів, окупації та використання у військових цілях [1]. Захист освітньої інфраструктури допомагає забезпечити доступ до освіти для учнів і вчителів.

Але специфіка війни, яка триває в Україні, ставить нове запитання, чи можливо гарантувати безпечне освітнє середовище у вцілілих закладах освіти по всій території України, у місцях, що перебувають за межами лінії активного вогневого враження. На жаль, ні. Зараз небезпека обстрілу існує по всій без винятку території України. Не можна сказати, що система державного управління освітою нічого не робить, щоб відповісти на цей виклик. Певні підготовчі кроки було здійснено ще минулого року (Лист МОН № 1/7035-22 від 27.06.22 року "Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році" [12]), заходи в цьому напрямі продовжують розвивати і нині (Наказ МОН від 20.06.2023 року № 1/8820-23 "Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів" [11]). І тут на перший план виходить кооперація між органами державної влади на рівні обласних військових адміністрацій, місцевим самоврядування, закладами освіти, батьками та суспільством. Незважаючи на те, що війна почалася ще в 2014 р., вона велася локалізовано в декількох областях, масованих обстрілів всієї території України не було, тому можна вважати, що цей виклик є умовно новим. Так швидко обладнати чи переобладнати всі без винятку заклади освіти надійними бомбосховищами вкрай важко.

Безпечне середовище навчання включає не тільки гарантування фізичної безпеки для учнів і вчителів, а також надання психосоціальної підтримки для подолання емоційного та психологічного впливу війни. Для сприяння продовженню освіти можуть бути створені тимчасові навчальні приміщення або освітні ініціативи на рівні громади. І тут зазначимо на специфічній ролі освіти, коли, окрім властивих їй у мирний час функцій – розвитку особистості, здобуття знань, виховного впливу тощо, вона набуває й інших функцій. Так, в умовах війни освіта також стає інструментом психологічного захисту.

Збройні конфлікти мають серйозний психологічний вплив на дітей з багатьох причин, таких як воєнний стрес, смерть їхніх батьків або близьких родичів або тривала розлука з батьківщиною. Крім того, багато дітей дуже схильні до бойових дій або беруть активну участь у конфліктах. Вони зазнають постійного насильства як жертви, так і свідка. Крім того, багатьох із них викрадають, катують або заарештовують. У країнах, які постраждали від збройних конфліктів, чверть дітей повідомили, що їх піддавали тортурам, більше половини з них заявили, що їм погрожували збройні сили, а 16 % дітей були ув'язнені в зонах конфліктів [5]. У таких ситуаціях заклад освіти має бути інституційно, організаційно та психолого-педагогічно бути готовими до здійснення функції реабілітації та психологічного захисту учасників освітнього процесу.

Наступна специфічна функція системи освіти, яка потребує управлінської уваги – освіта як інструмент за-

безпечення соціального та фізичного захисту. Збройні конфлікти призводять до бідності та спустошення певних територій. Отже, діти можуть страждати від недоїдання, хвороб, нестачі гігієнічних засобів, засобів навчання тощо, оскільки сім'ям не вистачає ресурсів для задоволення основних потреб своїх дітей. Крім того, деякі сім'ї можуть нехтувати дітьми, оскільки члени родини можуть фізично чи психологічно постраждати від конфліктів, бути не в змозі належно піклуватися про дітей. Тому заклади освіти та вчителі в таких випадках мають відреагувати швидко і правильно, з'ясувати причину занедбаності дитини, звернутися, у разі потреби, до соціальних служб, правоохоронних органів чи медичних установ, допомогти в межах власних можливостей. У цьому разі вчитель є першим дорослим у ланцюжку контактів дитини, яким може та має відреагувати на кризову чи загрозливу ситуацію – запустити механізм соціального захисту, фізичного захисту чи медичної допомоги.

Належне управління освітою в умовах війни може допомогти колишнім дітям-солдатам і вразливим групам. Дітей, які були завербовані у збройні конфлікти, піддавали важким програмам виховання, які тривалий час були під впливом пропаганди, в умовах культу насильства тощо починають відчувати почуття помсти та агресії [17]. Тому залучення таких дітей до системи освіти за принципами мирного суспільства може допомогти колишнім дітям-солдатам нормалізувати життя та реінтегруватися назад до соціуму; освітні, відпочинкові та культурні заходи покращують їхню самооцінку та допомагають їм розвинути ідентичність, відмінну від особистості солдата.

Крім того, заходи освіти також можуть допомогти іншим уразливим групам інтегруватися в суспільство. Передусім йдеться про внутрішньо переміщених осіб, забезпечуючи безпечне середовище, де вони могли б відчувати себе інтегрованими та розвиватися, будувати дружні стосунки в новій громаді, в якій вони живуть.

Щодо змістовної частини освіти в умовах воєнного стану, наголосимо на важливості певної зміни освітнього контенту. На нашу думку, надзвичайно важливо забезпечити, щоб освітній контент у збройних конфліктах не був дискримінаційним, не містив стереотипів і не використовував принизливі образи певних груп суспільства (для України зараз надзвичайно гостро стоїть питання недискримінації за мовною, релігійно-конфесійною ознаками, ознаками регіонів, перебування/не перебування під окупацією, перебування батьків на фронті або ні). Недопустимою є політика потурання дискримінації в цих випадках, оскільки це може створити "міну уповільненої дії" для майбутніх поколінь.

Ще одним напрямом в управлінні освітою є створення та розвиток системи заходів, спрямованих на підтримку вчителів. Вчителі відіграють вирішальну роль у навчанні під час війни. Їм потрібна підтримка, навчання (додаткова підготовка з точки зору нових змістів та функціоналу освіти в складних умовах) та ресурси, щоб продовжувати роботу в складних умовах. Уряди, неурядові організації (НУО) та міжнародні агентства можуть надавати навчання, професійний розвиток і психосоціальну підтримку вчителям, які працюють у постраждалих від конфлікту районах. Це аспект надзвичайно важливий для кризового управління освітою, оскільки нові завдання мають виконувати фахові вчителі. Але варто

зазначити, що і самі вчителі за період карантину та подальшого повномасштабного вторгнення елементарно втомилися та виснажені – чотири роки суцільних викликів та кардинальних змін в професійній діяльності, на які треба дуже швидко реагувати. Тому для управління освітою в Україні в умовах воєнного стану важливим залишається і соціально-економічна та організаційна підтримка вчителів [13, 16].

Під час війни традиційні системи навчання можуть бути порушені. Важливо прийняти гнучкі підходи до освіти, які можуть адаптуватися до мінливих обставин. Це програми дистанційного навчання, мобільні школи або ініціативи неформальної освіти для охоплення маргінальних груп населення, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та біженців. Але не варто сприймати дистанційне навчання як панацею, як і будь-яка форма навчання, воно має власні плюси та мінуси. Експерти б'ють на сполох, що таке тривале застосування дистанційної форми навчання, з одного боку, мінімізує ризики фізичної небезпеки для дітей, але з іншого – може погіршити якість освіти, особливо для дітей молодшого віку, якщо вдома їх навчанню не приділяють належної уваги [3].

Ще однією особливістю управління освітою в умовах воєнного стану в Україні є питання вирівнювання програм та знань. Більше року триває активна повномасштабна фаза війни, тобто вже другий навчальний рік діти завершують навчання за надскладних умов. За статистикою МОН нині в Україні сім мільйонів дітей війни [6, 10]. Частина з них навчається в Україні, частина – у школах інших країн [2], частина дітей відвідує чи рахується, що відвідує, школи на окупованих територіях більше року, а частина вже майже дев'ять років. Тому питання визнання результатів навчання, відповідності освітніх програм та змісту навчання стане дуже гостро як тільки території України будуть деокуповані, припиняться бойові дії і родини почнуть повертатися додому. До того моменту потрібно створити механізм у який спосіб мають визнаватися результати навчання і як робити "вирівнювання", якщо ці результати не співпадуть. А це знову додаткове навантаження та специфіка роботи для вчителів.

Надзвичайно важливим та життєзабезпечувальним в умовах війни для управління системою освіти стали міжнародна співпраця та фінансування. Країни-донори, міжнародні організації та неурядові організації активно співпрацюють, щоб забезпечити необхідне фінансування, ресурси та досвід для підтримки освітніх програм по всій території України. Координацію переважно забезпечує МОН [10], але за деякими проектами провідну роль відіграють органи місцевого самоврядування та інші органи. Ось ця взаємодія має потребу в специфічних управлінських навичках. Наприклад, Національне агентство з питань державної служби, реалізуючи Швейцарсько-український проект DECIDE "Децентралізація для розвитку демократичної освіти", частину цього проекту спрямувала на відпрацювання публічно-управлінських механізмів діяльності органів влади та місцевого самоврядування у сфері управління освітою в умовах воєнного стану [14]. На сьогодні в Україні спостерігається така специфіка – розширення кола суб'єктів управління освітою, особливо на місцевому рівні.

Ще одна важлива характеристика управління освітою в умовах воєнного стану в Україні є відбудова систем освіти. Так, ми почали готуватися до цього прак-

тично з першого дня повномасштабного вторгнення. Не чекаючи припинення бойових дій, зусилля вже зосереджені на відбудові та реконструкції систем освіти. Це передбачає відновлення пошкодженої інфраструктури, забезпечення належними навчальними матеріалами та реінтеграцію учнів і вчителів у систему формальної освіти. Післявоєнні освітні реформи також мають бути спрямовані на усунення будь-якої нерівності чи бар'єрів, які могли загостритися під час конфлікту.

Важливо зазначити, що реалізація цих заходів вимагає колективних зобов'язань та зусиль уряду, органів державної влади на всіх рівнях управління, міжнародних організацій, неурядових організацій, місцевих громад та суспільства. Віддаючи пріоритет освіті під час війни та працюючи разом, можна пом'якшити несприятливий вплив та негативні наслідки збройного конфлікту на право на освіту та надати можливості для навчання та розвитку навіть за складних обставин, в яких зараз перебуває Україна.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Війна істотно вплинула на право дітей та молоді на освіту в Україні. Специфічними рисами управління освітою в умовах воєнного стану в Україні є:

- фізичний захист шкіл і учнів: усі сторони, залучені в конфлікт, повинні поважати та захищати навчальні заклади від нападів, окупації та військового використання, гарантувати безпечний доступ до шкіл. Це потребує впровадження протоколів безпеки, встановлення безпечних транспортних маршрутів і координацію з місцевою владою та силами безпеки для створення безпечного середовища для навчання, облаштування бомбосховищ чи безпечних місць;
- надання тимчасових навчальних приміщень: у районах, де школи були зруйновані або недоступні через активні бойові дії, можна створити тимчасові навчальні приміщення (класи у громадських центрах, намети або інші безпечні місця для забезпечення безперервності навчання);
- заклад освіти як інструмент психосоціальної підтримки;
- підтримка вчителів та підготовка їх до виконання розширених функцій і зміни змісту освіти;
- гнучкі підходи до освіти, такі як програми дистанційного навчання, мобільні школи або програми пришвидшеного навчання, можуть бути реалізовані для учнів, які не можуть відвідувати школу через конфлікт, програми вирівнювання у разі різниці освітніх програм, недопущення дискримінації, розроблення та впровадження механізмів визнання результатів навчання тощо;
- гуманітарна допомога та міжнародна підтримка, розширення суб'єктів управління;
- реінтеграція та освітня реформа (відновлення пошкоджених шкіл, усунення прогалин у навчальних програмах і забезпечення програм надолуження для учнів, які пропустили навчання через конфлікт; сприяння інклюзивності та усунення будь-якої нерівності, яка могла посилитися під час війни тощо).

Важливо, щоб український уряд, органи влади, міжнародні партнери та місцеві громади працювали разом, щоб зробити освіту пріоритетною та забезпечити дітям і молоді доступ до якісної освіти. Кожна з перелічених вище специфічних рис управління освітою в умовах воєнного стану може стати окремим напрямом для дослідження.

Список використаної літератури

1. British Institute of International and Comparative Law, Protecting Education in Insecurity and Armed Conflict, An International Law Handbook, second edition. URL: https://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/PEIC_BIICL_international_law_handbook_2020_en.pdf, accessed on 15/04/2022

2. Europe's online platform for school education. Education and support for Ukrainian refugees. 18.05.2022. URL: <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/latest/news/education-support-ua-refugees.htm>
3. Helsinki (2023). Організація дистанційної форми освіти в умовах воєнного стану: на що потрібно звернути увагу? Мезенцова Наталя, адвокатка, Української Гельсенської Спільки Прав Людини "Захист прав людини в умовах збройного конфлікту в Україні". URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/organizatsiia-dystantsiynoi-formy-osvity-v-zzso-v-umovakh-voiennoho-stanu-na-shcho-potribno-zvernuty-uvahu/#:~:text=>
4. Oliynyk Lilianna (2023). Safe school: challenges of the educational system during war. URL: <https://jurfem.com.ua/en/safe-school-challenges-of-the-educational-system-during-war/>
5. Ortega Marina Pérez. (2022). The importance of children's right to education in armed conflicts. Children's Rights, Education, Exploitation, refugees, violence. URL: <https://www.humanium.org/en/the-importance-of-childrens-right-to-education-in-armed-conflicts/>
6. Saveschools (2023). Інтерактивний графік "Освіта під загрозою". URL: <https://saveschools.in.ua/>
7. Tavassoli Naini Manuchehr (2011). Education right of children during war and armed conflicts. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.090>
8. Верховна Рада України (2021). Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл. Розпорядження КМУ від 4 серпня 2021 р. № 898-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-%D1%80#Text>
9. Вознюк, Л., & Доброгорський, О. (2022). Особливості освітнього менеджменту в умовах воєнного стану. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти "Публічне управління та адміністрування"*, 1(2). URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pma/article/download/36/44>
10. Міністерство освіти і науки України (2023). Офіційний веб-ресурс. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
11. Міністерство освіти та науки України (2023). Про організацію безпечного освітнього простору в закладах дошкільної освіти та обладнання укриттів. наказ МОН від 20.06.2023 року №1/8820-23. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita>
12. Міністерство освіти та науки України (2023). Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році. Лист МОН № 1/7035-22 від 27.06.22 року URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/86779/
13. Міністерство освіти та науки України (2023). Про право на щорічну основну відпустку працівників, які під час дії воєнного стану тривалий час знаходяться на простой, та нарахування відпускних. Лист МОН від 12.06.2023 року №1/8371-23. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita>
14. НАДС (2023). Діяльність у сфері управління освітою в умовах воєнного стану. Швейцарсько-український проєкт DECIDE "Децентралізація для розвитку демократичної освіти". 21 квітня 2023 р. URL: <https://nads.gov.ua/events/vebinar-na-temu-diialnist-u-sferi-upravlinnia-osvitoiu-v-umovakh-voiennoho-stanu>
15. Освітній омбудсмен України (2022). Освіта в умовах воєнного стану. URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/11/>
16. Профспілка працівників освіти і науки України (2023). Особливості організації роботи вчителів в умовах воєнного стану. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9391-zapytuvaly-vidpovidaemo-osoblyvosti-organizacii-roboty-vchyteliv-v-umovakh-voiennoho-stanu.html>
17. Системи управління освітою під час воєнного стану та перспективи оновлення освіти в повоєнну добу. Всеукраїнська науково-практична конференція. URL: https://drive.google.com/drive/folders/1HnSPyEIJGLb1NlqxDrEDDqZ8sm7_Djci?usp=sharing

EDUCATION MANAGEMENT FEATURES UNDER THE MARITAL LAW

Introduction. The basic principle of modern society is that every person in the world (in every country in peacetime, in times of danger and armed conflict) has the right to education and, what is important, to quality education. There is a large body of international law that deals with the right to education and its protection, and there is national legislation that also regulates requirements for providing access to quality education in times of war. But responsibility for the implementation of the specified requirements and standards, their institutional, financial, regulatory, informational, personnel, security support, etc., is borne by the state and its system of authorities. Such a powerful test for the entire people of Ukraine as a war and the occupation of a part of the territory brings changes to the institutional forms and content of education. Therefore, the goal of the research is to make an attempt to analyze the peculiarities of education management in the conditions of martial law.

Materials and Methods. The following methods of scientific research were used to study sources: search for information, analysis and systematization, method of problem search (identification of problematic issues, contradictions and gaps), comparison, synthesis, ranking of material.

Analysis of Literary Sources. Over the past year, a number of studies on education management under martial law were carried out by specialists L. Vozniuk, O. Dobrohorskyi (from the standpoint of public administration), N. Mezentseva (from a legal point of view), M.P. Ortega (from the standpoint of international standards for ensuring the right to education in wartime), etc.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem: attempt to determine specific features in the processes of education management under martial law.

Results. The ongoing conflict in Ukraine has had a significant impact on the right to education for children and youth in the affected regions. Measures should be taken to ensure safe access to schools for students and teachers. This may involve implementing security protocols, establishing safe transportation routes, and coordinating with local authorities and security forces to create a secure environment for education.

In areas where schools have been destroyed or rendered inaccessible due to the conflict, temporary learning spaces can be established. These can include setting up classrooms in community centers, tents, or other safe locations to ensure continuity of education.

The war in Ukraine has had a profound psychological impact on children and youth. It is important to provide psychosocial support services, such as counseling and mental health programs, to help students cope with the trauma and stress associated with the conflict. Teachers need specialized training and support to deliver education in conflict-affected areas. Flexible education approaches, such as distance learning programs, mobile schools, or accelerated learning programs, can be implemented to reach students who are unable to attend school due to the conflict. Technology can also play a role in delivering education remotely, particularly in areas where physical access to schools is limited.

International organizations, donor countries, and NGOs should provide humanitarian aid and financial support to address the educational needs of children and youth in conflict-affected areas. This can include funding for infrastructure reconstruction, provision of learning materials, and capacity building for local education authorities. As the conflict subsides, efforts should focus on reintegrating students into the formal education system. This involves rebuilding damaged schools, addressing gaps in the curriculum, and providing catch-up programs for students who have missed out on schooling due to the conflict. Educational reforms should also aim to promote inclusivity and address any inequalities that may have been exacerbated during the war.

Discussion. It is important for the Ukrainian government, international actors, and local communities to work together to prioritize education and ensure that children and youth in conflict-affected areas have access to quality schooling. By addressing the specific challenges posed by the war, it is possible to mitigate the impact on education and provide opportunities for learning and development in Ukraine.

Conclusion. Once conflicts subside, efforts should focus on rebuilding and reconstructing education systems. This involves rehabilitating damaged infrastructure, providing adequate learning materials, and reintegrating students and teachers into the formal education system. Post-war educational reforms should also address any inequalities or barriers that may have been exacerbated during the conflict. It is important to note that implementing these measures requires a collective commitment from governments, international organizations, NGOs, and local communities. By prioritizing education during wartime and working together, it is possible to mitigate the adverse effects of armed conflicts on the right to education and provide opportunities for learning and development even in challenging circumstances.

Keywords: education management; educational policy; public authorities; martial law; Ukraine; educational institutions; availability of the right to education.